PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI
9/11/23

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr: Elwyn Jones (Cadeirydd)
Paul Rowlinson (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr:- Jina Gwyrfai, Iwan Huws, Dawn Lynne Jones, Dewi Jones, Gareth Tudor Jones, Gwilym Jones, Cai Larsen, Beth Lawton, Dewi Owen, Llio Elenid Owen, John Pughe Roberts, Huw Llwyd Rowlands a Rhys Tudur.

Aelodau Cyfetholedig: Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig), Manon Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon) a Gwilym Jones (NASUWT).

Swyddogion yn bresennol: Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 5:- Y Cynghorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg).
Adran Addysg:- Debbie Anne Jones (Pennaeth Cynorthwyol: Gwasanaethau Corfforaethol), Ffion Edwards Ellis (Pennaeth Cynorthwyol: Anghenion Addysg Arbennig a Chynhwysiad), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Cynorthwyol: Cynradd), Gwyn Tudur (Pennaeth Cynorthwyol: Uwchradd), Llion Williams (Pennaeth Cynorthwyol: Llesiant a Chydraddoldeb) a Rhys Glyn (Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd).
GwE:- Elfyn Vaughan Jones (Uwch Arweinydd Rhanbarthol – Ysgolion Uwchradd ac Unedau Cyfeirio Disgyblion) ac Euros Davies (Uwch Arweinydd Rhanbarthol – Ysgolion Cynradd ac Arbennig).

Yn bresennol ar gyfer eitem 6:- Y Cynghorydd Nia Jeffreys (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi), Amanda Davies (Rheolwr Gyfarwyddwr Byw'n Iach) a Sioned Williams (Pennaeth Economi a Chymuned).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:- Y Cynghorydd Nia Jeffreys (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi), Sioned Williams (Pennaeth Economi a Chymuned), Llyr Jones (Pennaeth Cynorthwyol Economi a Chymuned) a Bryn Pritchard-Jones (Rheolwr Gwasanaeth Morwrol).

Croesawyd Gwilym Jones, NASUWT, fel cynrychiolydd newydd undebau athrawon ar y pwyllgor.

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Gwynfor Owen, Richard Glyn Roberts a Sasha Williams a hefyd gan Elise Poulter (NEU).

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Datganodd y Cynghorwyr Beth Lawton, Llio Elenid Owen a Gareth Tudor Jones fuddiant personol yn eitem 6 oherwydd eu bod yn Gyfarwyddwyr Cwmni Byw'n Iach.

Nid oedd yr aelodau o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu, ond er na adawsant y cyfarfod yn ystod y drafodaeth, ni fu iddynt gymryd rhan yn y drafodaeth na phleidleisio. Yn unol ag Adran 7.6 y Cyfansoddiad, ni chaiff unrhyw Aelod ymwneud â chraffu ar benderfyniadau y mae ef/hi wedi bod yn uniongyrchol gysylltiedig â hwy.

Datganodd y Cynghorydd Dewi Jones fuddiant personol yn eitem 6 oherwydd ei fod yn aelod o Byw'n Iach.

Nid oedd yr aelod o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu, ac ni adawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth.

3. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 14 Medi, 2023 fel rhai cywir.

5. ADRODDIAD ESTYN AR WASANAETHAU ADDYSG YNG NGHYNGOR GWYNEDD

Croesawyd yr Aelod Cabinet Addysg a swyddogion yr Adran Addysg a GwE i'r cyfarfod. Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn cyflwyno adroddiad Estyn o wasanaethau addysg yng Nghyngor Gwynedd ac yn gofyn i'r pwyllgor ddarparu sylwadau ar gynnwys yr adroddiad ac ystyried unrhyw drefniadau i graffu ar gynnydd yn erbyn argymhellion yr adroddiad yn amserol.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun gan ddiolch i'r Adran Addysg a GwE am eu gwaith trylwyr yn cefnogi'r ysgolion ar hyd y blynyddoedd, yn enwedig yn ystod y cyfnod heriol sydd wedi dilyn Cofid. Talodd deyrnged hefyd i waith athrawon a staff yr ysgolion, ac i'r plant a'r bobl ifanc am eu holl ymdrechion er gwaetha'r pandemig a'i sgil-effeithiau dwys.

Yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Nodwyd bod yr adroddiad yn un cryf iawn a diolchwyd i swyddogion yr Awdurdod ac i swyddogion GwE am eu holl gefnogaeth.

Holwyd sut y bwriadai'r Awdurdod weithredu ar argymhellion Estyn o ran gwella trefniadau monitro, gwerthuso a hyrwyddo presenoldeb disgyblion a chryfhau'r ddarpariaeth i ymateb i anghenion disgyblion â chanddynt anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol a sicrhau trefniadau monitro a gwella ansawdd y ddarpariaeth honno. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y gostyngiad ym mhresenoldeb disgyblion yn duedd a welir yn genedlaethol.
- Y defnyddiwyd grant sy'n cyd-fynd â'r maes yma i benodi 3 swyddog yn y Tîm Lles i edrych ar absenoldebau parhaus, absenoldebau mwy aml neu anawsterau sylweddol presenoli yn yr ysgol, gan ryddhau'r swyddogion lles arferol sydd ynghlwm ag ysgolion i dargedu absenoldebau fel cymryd gwyliau yn ystod tymor ysgol neu fethu'r un diwrnod dros gyfnod o amser ynghyd ag edrych ar y codau mae'r ysgolion yn defnyddio o ran y cofrestrau.
- Bod adroddiadau manwl yn cael eu darparu o ran presenoldeb yn fisol, a bod yna ddata wythnosol hefyd sy'n edrych ar y tueddiadau, yn targedu ysgolion penodol ac yn gweithio gyda theuluoedd mewn ymgais i gynyddu presenoldeb.
- Bod presenoldeb yn ddyletswydd ar bawb, ac nid y swyddogion lles yn unig, a bwriedid cynnal ymgyrch presenoldeb dros y flwyddyn i godi ymwybyddiaeth ynglŷn â phwysigrwydd bod yn bresennol yn yr ysgol yn rheolaidd a sut mae peidio bod yn bresennol yn cael effaith ar ddeilliannau'r ysgol a'r disgyblion.

- O ran cynhwysiad, y byddai Mrs Caroline Rees, oedd wedi llunio adroddiad ar y gwasanaeth yn 2019-20, yn cynnal arolwg arall ym mis Rhagfyr, yn benodol ar gynhwysiad, ac yn cyflwyno argymhellion o ran sut i gryfhau'r ddarpariaeth.
- Bod yna gamau wedi'u rhoi ar waith eisoes o ran cryfhau prosesau monitro o amgylch yr hybiau uwchradd, ayb.

Nodwyd bod yr adroddiad yn cydnabod bod yr adnoddau amlgyfrwng a ddefnyddir yn y canolfannau trochi i atgyfnerthu patrymau iaith a geirfa yn werthfawr a holwyd a oedd yna ymdrech ragweithiol Cymru gyfan i'w hyrwyddo a'u lledaenu. Mewn ymateb, nodwyd bod hynny'n sicr yn rhywbeth i feddwl amdano.

Nodwyd bod sylw wedi'i wneud yn Adroddiad Archwilio Cymru nad oedd y pwyllgorau craffu yn craffu eitemau/prosiectau yng Nghynllun y Cyngor, ond credid bod hynny wedi newid eleni, a gobeithid y byddai'r pwyllgor yn ateb yr argymhelliad yna wrth symud ymlaen.

Nodwyd na ddeellid sut bod rhai ysgolion angen mwy o ymyrraeth neu gymorth, a hwythau eisoes yn derbyn cefnogaeth gan GwE, a holwyd a oedd yna rywbeth y gellid ei wneud drwy GwE i sicrhau nad ydym byth yn dod i'r sefyllfa yna. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod pob ysgol yn derbyn cefnogaeth ddwys gan y Gwasanaeth Cefnogi Ysgolion, ond yn aml iawn, bod yna amgylchiadau lle mae'r heriau y tu allan i reolaeth yr Awdurdod a GwE.
- Bod y sefyllfaoedd hynny'n aml iawn yn codi o broblemau adnoddau dynol ac yn benodol perfformiad unigolion. Yn yr achosion hynny, mae GwE yn darparu cymorth i'r penaethiaid lle'n briodol.
- Na ellir byth gyrraedd sefyllfa lle nad oes yr un ysgol angen cefnogaeth nac ychwaith warantu na fydd unrhyw ysgol yn mynd i mewn i gefnogaeth ddwys.
- Bod GwE yn cefnogi'r ysgolion ac yn adnabod unrhyw wendidau, ac yn rhoi'r amser a'r gefnogaeth i mewn yn amserol i lenwi'r bwlch.

Nodwyd bod adroddiad Estyn yn nodi bod yr ymyrraeth i ysgolion sy'n peri pryder yn effeithiol, ond ddim bob amser yn amserol, a holwyd a oedd yna gamau y gellid eu cymryd i'r dyfodol yn hynny o beth. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod ymateb i heriau ysgolion yn aml-ddimensiwn a bod yr her ei hun yn gallu dod o gyfeiriadau gwahanol, boed hynny'n adnoddau dynol, cyllidol, eiddo neu unrhyw beth arall sy'n cyfrannu at lwyddiant ysgol.
- Y credid bod yr adroddiad yn cyfarch y camau sydd wedi'u cymryd dros y tymhorau diwethaf i finiogi'r drefn o gefnogi ysgolion drwy adnabod yr ysgolion yn llawer gwell nag yn y gorffennol, cael trafodaeth agored gyda hwy o ran y meysydd sydd angen sylw a rhoi cefnogaeth gadarn mewn lle ar gyfer ceisio gwneud popeth i osgoi i ysgol gyrraedd pwynt o gael dyfarniad llai ffafriol gan Estyn.
- Na chredid bod modd i'r Awdurdod na GwE, hyd yn oed yn gweithio gyda'i gilydd yn y dull mwyaf effeithiol, roi gwarant na fyddai yna ysgol, mewn un ffordd neu'r llall, yn cyrraedd sefyllfa lle mae'r farn derfynol yna'n anffafriol, ond ar adegau bod barn Estyn ar ysgol yn gallu helpu'r ysgol honno i symud ymlaen hefyd.

Cyfeiriwyd at hyfforddiant diweddar a gynhaliwyd yng Nghanolfan Hamdden Arfon ar Anhwylder y Sbecrwm Awtistiaeth a holwyd a oedd bwriad i gynnig yr hyfforddiant hwnnw i holl staff yr ysgolion. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod gan yr Adran dîm eithaf mawr sy'n targedu'r maes yma'n benodol ar gyfer cynnig hyfforddiant ysgol gyfan lle mae modd i'r staff weithio tuag at safon benodol o ran Anhwylder y Sbectrwm Awtistiaeth, a bod yna webinarau ar gael i'r ysgolion hefyd.

- Petai yna blentyn yn hysbys i'r tîm, bod hyfforddiant yn cael ei gynnig ar gyfer staff yr ysgol dan sylw.

Holwyd a fu unrhyw ddatblygiad o ran penodi mwy o seicolegwyr addysgol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yna anawsterau staffio sylweddol yn y gwasanaeth, a bod yr Aelod Cabinet a'r Prif Weithredwr wedi anfon llythyr o bryder at Lywodraeth Cymru ynglŷn â'r dull hyfforddi, sy'n dal heb newid.
- Y darperir yr hyfforddiant craidd yng Nghaerdydd a'i bod yn anodd hyrwyddo pobl leol i fynd ar yr hyfforddiant.
- Bod y Cyngor yn cyflogi seicolegwyr cynorthwyol i weithio gyda'r tîm yn y gobaith y byddai'r gweithwyr hynny yn ymgeisio am le ar y cwrs maes o law.
- Yr arbrofwyd gyda gwahanol ddulliau o weithio dros y ddwy flynedd ddiwethaf yn dilyn y cyfnod clo, gan ddod ag ysgolion at ei gilydd i drafod hefo seicolegydd, ac er mai cymysg fu'r ymateb i'r model hwn o weithio, roedd y model wedi esblygu eto i geisio ymgorffori mwy o ymweliadau ysgol.

Croesawyd y ffaith bod yr adroddiad yn canmol y Cyngor am sicrhau parhad yr hybiau wedi i arian Ewrop ddod i ben, a phwysleisiwyd pwysigrwydd amddiffyn yr arian yma yn ystod y cyfnod heriol sy'n ein hwynebu. Er hynny, mynegwyd peth pryder bod yr adroddiad yn nodi bod yna amrywiaeth o fewn y ddarpariaeth ac nad oedd yna gyswllt digonol rhwng yr hybiau a swyddogion yr adran. Holwyd a fyddai yna waith yn cael ei wneud i adnabod lle sydd angen gwella, a beth fyddai'n digwydd er mwyn gwella'r cyswllt hefo'r adran. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y cryfhawyd yr elfen Swyddogion Ansawdd Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad a threfnwyd llawer mwy o gyswllt rhwng y swyddogion a'r hybiau, gydag un swyddog yn gweithio gyda'r hwb ym Meirion Dwyfor a swyddog arall yn gweithio gyda'r hwb yn Arfon.
- Bod yr Adran yn edrych ar ymestyn aelodaeth y Bwrdd Rheoli Hybiau i gynnwys mewnbwn gan benaethiaid eraill.
- Yn sgil derbyn argymhellion o ran gwella pellach gan Caroline Rees, yr arbenigwr allanol, y gobeithid y byddai yna gynllun gweithredu mewn lle erbyn mis Ionawr o ran cryfhau'r ddarpariaeth.
- Bod y Gwasanaeth hefyd yn edrych ar wella'r gofod a ddefnyddir ar gyfer yr hybiau, ynghyd â pherchnogaeth y bobl ifanc ohonynt.

Cyfeiriwyd at y newid sylweddol yn ymddygiad disgyblion ers y cyfnod clo a holwyd a oedd yr amrywiaeth o ran yr hyn sy'n cael ei gynnal a'r adnoddau, ac ati, yn arwydd o hynny. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yr her ar yr ochr cynhwysiad yn sylweddol o ran gwaharddiadau a'r heriau sy'n wynebu ysgolion o ran hynny, ac y byddai Caroline Rees, yr arbenigwr allanol, yn edrych ar y ddarpariaeth yn yr ysgolion hefyd o ran y defnydd o'r cyllid cynhwysiad mae'r sector uwchradd yn ei dderbyn a'r map darpariaeth sydd gennym fel sir.
- Y byddai'r Cyngor yn derbyn swm o arian o'r Gronfa Ffyniant Gyffredin ar gyfer comisiynu darparwyr yn yr ysgolion i ymestyn y cwricwlwm sydd ar gael i rai ag anawsterau ymddygiadol, gan nad oedd y dulliau traddodiadol yn gweithio i lawer o'r dysgwyr yma.
- Yn dilyn y cyfnod grant, gellid gweld beth sydd wedi gweithio, ac efallai bod angen ffurfio cynllun gweithredu ar gyfer y tymor hir yn y maes yma.

Nodwyd bod adroddiad Estyn yn ganmoliaethus iawn o'r ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yng Ngwynedd, e.e. yn canmol y ffaith bod gennym 6 canolfan drochi arbenigol a bod yna nifer uchel yn gwneud eu pynciau TGAU drwy'r Gymraeg, ond ffactorau sydd wedi

bodoli ers peth amser yw hynny. Teimlid bod yr adroddiad yn un arwynebol, e.e. nid oedd yn ystyried os oedd cwymp wedi bod yn y nifer sy'n gwneud pynciau TGAU yn ôl y Cynllun Strategol Addysg Gymraeg (CSGA), er bod hynny'n wir. Credid bod Estyn yn edrych ar Wynedd o gymharu â siroedd eraill yng Nghymru, ac yn gweld Gwynedd yn llwyddiant ysgubol, ond roedd perygl i ni fod yn hunan-foddhaus gyda hynny. Nodwyd y byddai'n dda o beth petai gan Estyn ddisgwyliadau uwch o Wynedd, ac yn edrych yn fwy treiddgar ar y ddarpariaeth Gymraeg yn y sir. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y gellid sicrhau'r aelod nad oedd yr Adran Addysg yn gorffwys ar ei rhwyfau.
- Bod yr Adran yn edrych ar flaenoriaethau'r CSGA er mwyn cynyddu a grymuso'r ddarpariaeth Gymraeg, grymuso'r trefniadau pontio yng nghyd-destun ieithyddol a cheisio grymuso'r ddarpariaeth a'r addysg ddwyieithog yn y sector cynradd ac yn y sector uwchradd a chynyddu nifer y dysgwyr sy'n astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Bod yr Adran hefyd wedi ymrwymo i adolygu a chyfoesi'r Polisi Iaith Addysg.
- Y derbynnid bod yr adroddiad yn ganmoliaethus, ac er na fu'r arolygwyr ymhob ysgol, bod pob ysgol yn cael ei harolygu gan Estyn, ac felly bod yna adolygiad manwl, dwys a thrylwyr yn digwydd i bob ysgol o fewn cylch 6 mlynedd.
- Bod yr arolygwyr wedi mynychu dwy ganolfan drochi. Nid ymarferiad papur mohono, eithr ymarferiad lle roedd yr arolygwyr yn arsylwi gwersi ac yn treulio diwrnod rhwng y ddwy ganolfan.
- Bod yna ragor o waith i'w wneud ac y dymunai'r Gwasanaeth rymuso a gwella ymhellach fel y gall fod yn arfer sy'n cael ei ledaenu'n genedlaethol.

Nodwyd bod gan y Cyngor lai o athrawon trochi nag yn y gorffennol, gan mai 1 athro sydd i bob canolfan bellach yn hytrach na 2, a holwyd a oedd yr Adran Addysg yn cadw cofrestr o athrawon sydd â phrofiad ac arbenigedd yn y maes trochi, gan y byddai cofrestr o'r fath yn gam ymlaen tuag at feithrin tîm o bobl sy'n meddu ar y profiad a'r arbenigedd angenrheidiol ar gyfer cyflawni'r gwaith. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod 6 o athrawon trochi o fewn y gyfundrefn addysg drochi ar hyn o bryd, a'u bod, fel pob athro/athrawes arall, yn meddu ar gymhwyster a thystysgrif dysgu.
- Nad oedd yna gymhwyster fel y cyfryw ar gyfer trochi a bod y rhain yn athrawon sydd wedi dysgu eu crefft o fod yn cydweithio gydag athrawon profiadol eraill.
- Bod yr athrawon trochi yn aelodau o rwydwaith trochi cenedlaethol ac yn mynychu cyfarfodydd a chynadleddau i rannu arferion da, a hefyd yn ceisio mynychu hyfforddiannau er mwyn grymuso a diweddaru eu crefft.
- Bod yr athrawon trochi hefyd yn treulio llawer iawn o amser yn edrych ar astudiaethau a gwaith ymchwil yn y maes trochi, sy'n eithriadol o brin.
- Ein bod, fel cyfundrefn, wedi bod yn gwneud ein gwaith ymchwil ein hunain ac wedi cyflwyno 6 o weminarau hyfforddi athrawon ar draws y sir, sydd wedi'u cydnabod fel arfer da.
- Y ceisid hyfforddi staff yr ysgolion hefyd gan fod trochi yn faes sy'n berthnasol i bob ysgol fwy neu lai bellach, gan rannu'r egwyddorion trochi sydd wedi'u hadnabod gan Estyn gyda hwy.

Holwyd a oedd gan yr Adran Addysg gofrestr o athrawon trochi cymwys a phrofiadol wrth gefn. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y gyfundrefn drochi, fel pob ysgol gynradd, yn ddibynnol ar y pwll o athrawon cyflenwi, ac nad oedd gan yr Adran y cyllid i gael athrawon cyflenwi penodol ar gyfer yr unedau trochi.
- Er hynny, bod yna grŵp o athrawon, o leiaf 1 i bob canolfan, sydd wedi'u hadnabod fel ymarferwyr sy'n gyfarwydd iawn â'r dulliau a'r egwyddorion trochi ac wedi bod yn yr unedau, a bod modd cysylltu â hwy yn uniongyrchol.

- Pe na fyddai'r unigolion hynny ar gael, byddai'n rhaid wedyn mynd ar ofyn yr athrawon llai profiadol yn y maes trochi, a byddai hynny'n gyfle i'r athrawon hynny feithrin profiad ac arbenigedd fel eu bod hwythau, yn eu tro, yn dechrau dod i arfer hefo'r dulliau a'r egwyddorion trochi.

Mynegwyd siomedigaeth bod yr holiadur agored cyn yr arolygiad wedi cau'n gynnar ac na fu modd i aelodau gynnig sylwadau ar y dyddiad cau. Holwyd faint o benaethiaid a llywodraethwyr fu'n rhan o'r trafodaethau gydag Estyn yn ystod yr ymweliad rhagarweiniol a hefyd faint o aelodau'r pwyllgor hwn oedd wedi cyfarfod Estyn. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y byddai'r sylw bod yr holiadur agored wedi cau'n gynnar yn cael ei basio yn ôl i Arolygydd Cyswllt Estyn.
- Bod arolygwyr Estyn yn gofyn am weld nifer penodol o benaethiaid sy'n cynrychioli'r ystod o ran sectorau gwahanol a maint ysgolion, a chredid bod GwE wedi bod yn rhan o'r ymweliad rhagarweiniol hefyd.
- Mai'r Cynghorydd Beth Lawton, fel cyn-gadeirydd y pwyllgor hwn, oedd wedi cyfarfod arolygwyr Estyn.

Holwyd ar ba sail roedd Estyn yn honni bod y cynllunio ar y cyd rhwng y Cabinet a phwyllgorau craffu i gydlynu rhaglenni gwaith sy'n cefnogi penderfyniadau yn gwella. Holwyd hefyd ar ba sail yr honnid mai cyfyng ar hyn o bryd yw ystyriaeth y pwyllgor craffu o waith y prosiectau o fewn Cynllun y Cyngor. Nodwyd na anghytunid â'r sylw a'i fod yn ategu'r hyn mae nifer o aelodau'r pwyllgor craffu yn ofyn yn gyson, sef pa wahaniaeth mae'r craffu yn ei wneud? Mewn ymateb, nodwyd:-

- O ran gwella'r cydlynu rhwng y Cabinet a chraffu, y bu symudiad i gadarnhau rhaglen Cabinet fwy llawn o ran yr eitemau sydd i ddod, a bod Cadeirydd ac Is-gadeirydd y pwyllgor craffu yn cynnal cyfarfodydd rheolaidd gyda'r pennaeth a'r aelod cabinet perthnasol i adnabod materion sydd angen eu craffu.
- Bod yr aelodau yn blaenoriaethu eitemau ar gyfer y flwyddyn i ddod yn y gweithdai craffu a bod nifer o'r eitemau ar flaen raglen 2023-24 yn dod o Gynllun y Cyngor.
- Bod effaith craffu yn rhywbeth i edrych arno fel rhan o'r adolygiad craffu sy'n cael ei gynnal ar hyn o bryd.

Nodwyd bod y frawddeg yn adroddiad Estyn '*Mae ysgolion yn darparu llawer o bynciau TGAU trwy gyfrwng y Gymraeg ac mae llawer iawn o ddisgyblion yn sefyll arholiad TGAU Cymraeg iaith gyntaf'* yn sylw hollol amwys a di-sail sydd heb ei gyfiawnhau. Mewn ymateb, nodwyd bod gan Estyn ganllaw ysgrifennu lle mae'r termau a ddefnyddir ar draws eu hadolygiadau yn cyfateb i ganrannau penodol, a bod '*llawer'* a '*llawer iawn'* yn gyfystyr â 80%+ neu 90%.

Holwyd beth oedd y bwriad o ran symud ymlaen gyda'r Prosiect Addysg Ôl-16 yn Arfon. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y gellid dehongli bod yna ryw gymaint o arafwch, neu oedi, wedi bod hefo'r prosiect, ac efallai bod elfen ohono, o leiaf, yn adlewyrchu cymhlethodod y maes, ynghyd â'r ffaith ein bod wedi cael pandemig yng nghanol y cyfnod yma a sawl etholiad cenedlaethol a lleol hefyd.
- Y cyflwynwyd adroddiad ar addysg ôl-16 i'r Cabinet ym mis Mawrth eleni yn gofyn am ganiatâd i wneud gwaith pellach gyda rhanddeiliaid allweddol addysg ôl-16 yn Arfon.
- Y cynhaliwyd gweithdai gyda'r penaethiaid dros yr haf, gan adrodd yn ôl iddynt ar gasgliadau'r gweithdai hynny ddechrau Medi.
- Y gobeithid rhoi diweddariad pellach i'r Cabinet cyn y Nadolig, ac roedd yr eitem wedi'i rhaglennu ar gyfer cyfarfod Ionawr o'r pwyllgor hwn.

Gofynnwyd i'r pwyllgor ystyried pryd fyddai'n amserol i graffu ar gynnydd yn erbyn argymhellion adroddiad Estyn. Cytunwyd i dderbyn adroddiad pellach ymhen 9 mis sy'n caniatáu cyfnod digonol o amser i roi'r argymhellion ar waith ac i baratoi adroddiad cynhwysfawr o ran cynnydd.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau, a derbyn adroddiad cynnydd ar ymateb i'r argymhellion mewn 9 mis.

6. CWMNI BYW'N IACH

Croesawyd y Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi, Rheolwr Gyfarwyddwr Byw'n Iach a'r Pennaeth Economi a Chymuned i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd adroddiad y Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi yn gwahodd y pwyllgor i graffu trefniadau Cyngor Gwynedd a Chwmni Byw'n Iach i ddarparu gwasanaethau hamdden yng Ngwynedd yn sgil gosod y mater ar Gofrestr Risg Gorfforaethol Cyngor Gwynedd oherwydd y risg y byddai Cwmni Byw'n Iach yn methu parhau i ddarparu gwasanaethau yng nghanolfannau hamdden Gwynedd o ganlyniad i sgil effaith Covid-19 a chynnydd mewn costau byw ar eu hincwm.

Gosododd yr Aelod Cabinet a'r Pennaeth Economi a Chymuned y cyd-destun gan ddiolch i'r swyddogion am yr adroddiad ac i Dîm Byw'n Iach a chynrychiolwyr y Cyngor ar Fwrdd Byw'n Iach am eu gwaith. Yna manylodd Rheolwr Gyfarwyddwr Byw'n Iach ar berfformiad y cwmni yn ystod y flwyddyn.

Yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Gofynnwyd i'r swyddogion ymhelaethu ar y cydweithio rhwng Cwmni Byw'n Iach ac Alliance Leisure i flaenoriaethu'r cynlluniau i greu ffrydiau incwm ychwanegol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod Alliance Leisure yn gwmni arbenigol sy'n cefnogi awdurdodau lleol a chwmnïau masnachol yn y maes hamdden, a bod y Cyngor wedi cydweithio â hwy yn y gorffennol hefyd.
- Bod prif ffocws y trafodaethau gyda'r cwmni dros y flwyddyn ddiwethaf wedi canolbwyntio ar Fangor, a hynny'n bennaf oherwydd yr her sy'n wynebu'r ffrydiau incwm mwy traddodiadol i gyfleusterau Byw'n Iach ym Mangor yn wyneb y gystadleuaeth o du'r sector preifat, a hefyd y ffaith bod Bangor yn ganolfan boblogaeth sylweddol iawn.
- Nad oedd y cyfleusterau ym Mangor ymhlith y cryfaf, ac roedd yna ddiffyg darpariaeth ochr sych ar gyfer chwaraeon. Hefyd, roedd y sefyllfa ym Mangor yn gymhleth oherwydd presenoldeb y Brifysgol a'u cyfleusterau hwy.
- Y dymunai trigolion Bangor weld cynnig ehangach, ond ar hyn o bryd ni ellid darparu gwasanaethau gwyliau i blant a phobl ifanc ym Mangor oherwydd y diffyg cyfleusterau sych, ayb.
- Bod yna gyfle masnachol ym Mangor oherwydd maint y boblogaeth, a bod y trafodaethau gydag Alliance Leisure yn edrych ar ddau brosiect posib', y naill yn ymwneud â chyfleuster chwarae fel estyniad i'r adeilad presennol a'r llall yn edrych ar addasu'r cynnig ffitrwydd ym Mangor i beidio cystadlu benben gyda rhai o'r cystadleuwyr preifat, ond yn hytrach i edrych yn fwy ar y sector llesiant, gan edrych i gydweithio mwy o fewn y rhaglen cyfeirio i ymarfer, gweithio gyda phartneriaid iechyd a thargedu pobl hŷn a phobl sydd â diddordeb mewn ymarfer dwysedd is.
- Y cyflwynwyd ceisiadau grant i Lywodraeth Cymru am arian i wireddu'r cynlluniau hyn ac roedd yna geisiadau Cronfa Loteri ar fin eu cyflwyno hefyd.

Holwyd sut roedd Cwmni Byw'n Iach yn gweld y risgiau yn y dyfodol, h.y. o ran nifer y defnyddwyr yn cyrraedd plateau a'r incwm ddim yn cynyddu ymhellach, yr angen i fuddsoddi mewn offer ffitrwydd rhag colli defnyddwyr, RAAC neu fuddsoddiad tymor hir yn yr adeiladau. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y plateau yn siwr o ddod gan nad oedd yn bosib' i'r incwm barhau i gynyddu am byth ar sail yr adnoddau na'r boblogaeth sydd gennym yng Ngwynedd.
- O edrych ar y sir yn ei chyfanrwydd, bod gan rhai o gyfleusterau Byw'n Iach ddalgylchoedd o tua 5,000 o bobl yn unig, ac o symud poblogaeth Gwynedd i gyd-destun trefol, mae'n debyg mai 2-3 canolfan yn unig fyddai gennym.
- Y credid, fodd bynnag, o dderbyn buddsoddiad a chael adnoddau ychwanegol, bod yna gyfleoedd i dyfu, er nad oedd hynny'n ddi-ben-draw.
- Bod y cwmni yn edrych ar rai o'r canolfannau pellach i Dde'r sir a'r cyfleoedd sydd yna o ddefnyddio incwm o ymwelwyr i'r ardal yn ystod yr haf fel sybsidi ar gyfer y cyfleuster drwy gydol y flwyddyn.
- Yn sgil darganfod RAAC yn nho Pwll Nofio Canolfan Hamdden Arfon, y caewyd y pwll am gyfnod tra bo'r gwaith ymchwilio i'r sefyllfa yn mynd rhagddo. Yn dilyn hynny, derbyniodd Adran Eiddo'r Cyngor adroddiad, a rannwyd gyda Chwmni Byw'n Iach, yn amlygu nad oedd yna risg uniongyrchol i ddefnyddwyr, ac ar sail hynny, ail-agorwyd y pwll. Byddai monitro pellach yn digwydd dros y blynyddoedd nesaf. Cadarnhawyd hefyd nad oedd RAAC wedi'i ddarganfod ar unrhyw un o safleoedd eraill y cwmni yn y sir.

Gofynnwyd i'r swyddogion ymhelaethu ar sut mae'r canolfannau ym Meirionnydd a Dwyfor yn perfformio. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod nifer yr ymwelwyr a maint yr incwm yn llawer is yn rhai o'r canolfannau sych, megis y Pafiliwn, Bermo a Glan Wnion, Dolgellau, o gymharu ag, er enghraifft, safle Arfon, ond bod y costau yn sylweddol is hefyd, gyda nifer sylweddol llai o staff yn y canolfannau hynny.
- Mai'r her oedd ceisio cynnig gwasanaeth cytbwys ar draws pob un o'r cymunedau hynny ar sail lefelau poblogaeth mor amrywiol, a gallai fod yn anodd i gwsmeriaid ddeall pam nad ydyn nhw'n cael cymaint o gynnig â rhywun yng Nghaernarfon, er enghraifft.

Holwyd pa gynlluniau oedd gan Byw'n Iach o ran cefnogi pobl incwm is, a phlant yn benodol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod hyn yn rhywbeth sy'n fyw iawn yn ymwybyddiaeth Tim Rheoli Byw'n Iach, ac yn codi'n rheolaidd yn y trafodaethau gyda'r Cyngor.
- Bod yna gyswllt rhwng difreintedd a bod yn actif. Roedd y pandemig wedi gwaethygu'r cyswllt hwnnw, ac roedd sicrhau bod pob un o drigolion Gwynedd yn actif ac yn cael y buddiannau iechyd sy'n deillio o hynny yn flaenoriaeth i Byw'n Iach.
- Bod cyswllt amlwg rhwng lefelau gallu nofio plant ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 2 a difreintedd, a bod canran y plant sy'n gallu nofio wedi disgyn o 80%-90% cyn y pandemig i tua 50% erbyn hyn, ac yn is ar gyfer rhai grwpiau o blant yn y sir.
- Bod ein gallu i newid y sefyllfa ar hyn o bryd yn eithaf cyfyngedig gan fod y Grant Nofio am Ddim wedi ei haneru rhyw 5 mlynedd yn ôl.
- Fel rhan o'r ddarpariaeth, bod Chwaraeon Cymru yn mynnu bod rhaid cynnig sesiwn nofio am ddim bob wythnos ymhob pwll i blant ac i bobl dros 60 oed, ond roedd yn eithaf drud gwneud hynny gan fod gennym 7 o byllau nofio. Ceisiwyd dadlau'r achos y byddai'n well i Byw'n Iach gael yr hawl i ddefnyddio'r arian mewn ffordd fwy targedol, e.e. gwersi nofio a thargedu teuluoedd neu ysgolion penodol, gan fod

llawer o ysgolion yn ei chael yn anodd talu costau trafnidiaeth i ddod â'r plant i wersi nofio. Ni chafwyd ymateb cadarnhaol hyd yma o ran ein gallu i wneud hynny.

- Y ceisid ymestyn yr arian sydd ar gael er mwyn cynnig sesiwn nofio am ddim i ddeilyddion y Cerbyn Max, sef cerdyn cenedlaethol ar gyfer teuluoedd maeth a theuluoedd â phlant ag anabledd. Hefyd, datblygwyd cynllun ar y cyd â Gwasanaeth Plant y Cyngor i ddarparu nofio am ddim i bob person ifanc sy'n dal y cerdyn Gofalwr Ifanc, ynghyd ag un ffrind/aelod teulu, a rhannwyd tocynnau nofio am ddim teulu gyda banciau bwyd y sir yn ystod y blynyddoedd diwethaf.
- Y cafwyd cefnogaeth dda iawn trwy'r Gwasanaeth Plant o ran cynlluniau chwarae'r Llywodraeth dros y blynyddoedd diwethaf, gyda mwyafrif y rhaglenni gwyliau wedi bod ar gael yn rhad ac am ddim. Llwyddwyd hefyd i gael grant gan y Comisiynydd Heddlu a chafwyd cefnogaeth gan y Gwasanaeth Ieuenctid i lansiad cynllun chwarae allan dros y flwyddyn ddiwethaf, sy'n golygu agor pob cwrt a phob cae synthetig yn ystod pob cyfnod gwyliau ysgol yn rhad ac am ddim i blant a phobl ifanc ar gyfer chwarae gemau'n anffurfiol.
- Bod Tîm yr Uned Partneriaethau yn gwneud gwaith cyfeirio arloesol gyda phobl fel y Gwasanaeth Plant a'r Tîm o Amgylch y Teulu a'r elusennau gofalwyr ifanc ac yn derbyn cyfeiriadau ar gyfer teuluoedd neu blant a phobl ifanc unigol gan weithio ar lefel ddwys iawn gyda rhai sydd, am ba bynnag reswm, ddim yn cyfranogi ar hyn o bryd.
- Bod llawer o waith yn cael ei wneud o amgylch iechyd meddwl pobl ifanc, megis sesiynau un i un hefo'r person ifanc er mwyn darganfod beth fyddai'n eu hysgogi i fod yn actif.

Holwyd i ba raddau roedd presgripsiynu ymarfer corff yn digwydd yng Ngwynedd ac oedd yna botensial ar gyfer marchnata hynny fwy er mwyn cael mwy o feddygon i wneud cyfeiriadau. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y grant ar gyfer y Cynllun NERS (Cynllun Cyfeirio Ymarfer Corff Cenedlaethol) wedi aros yn llonydd ers degawd a bod 99% o'r arian bellach yn cael ei wario ar gyflogau. Gan hynny, roedd y tîm yn lleihau mewn termau real bob blwyddyn.
- Bod y staff a gyflogir ar y cynllun ar gytundebau blwyddyn yn unig, ac er bod rhai ohonynt wedi bod yn y swydd ers degawd, eu bod yn wynebu'r un sefyllfa o ansicrwydd bob blwyddyn gan na dderbynnir cadarnhad o'r arian grant ar gyfer y flwyddyn i ddod tan y munud olaf.
- Bod rhain yn staff sydd â lefelau sgil a chymhwyster uchel iawn a byddai eu colli yn golygu gorfod hyfforddi rhywun o'r cychwyn eto.
- Nad yw Byw'n Iach yn marchnata'r rhaglen gan fod yna restrau aros na ellir ymdopi â hwy, a gellid dyblu neu hyd yn oed dreblu nifer y trigolion sy'n derbyn y gefnogaeth petai'r tim yn fwy.
- Bod y sefyllfa'n hynod rwystredig gan fod y dystiolaeth o fuddion y rhaglen yn eglur iawn.

Awgrymwyd bod y ffaith bod yr incwm yn seiliedig ar grant sefydlog, yn hytrach nag ar nifer y cleifion sy'n cael eu cyfeirio, yn wendid yn y cynllun ac yn rhywbeth i fynd ar ei ôl ar lefel wleidyddol. Mewn ymateb, nododd yr Aelod Cabinet ei bod hi a Chadeirydd Cwmni Byw'n Iach wedi llythyru'r Gweinidog Iechyd ar y pryd ynglŷn â'r union fater hwn ac y byddai'n croesawu petai'r pwyllgor yn llythyru eto ar yr un llinellau.

Holwyd lle'r oedd Byw'n Iach arni o safbwynt cael digon o staff Cymraeg i roi gwasanaeth dwyieithog, ac yn benodol o ran gwersi nofio i blant. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y byddai gan Byw'n Iach fwy o ddewis o ymgeiswyr yn y gorffennol, ond dros y 2 flynedd ddiwethaf roedd rhaid mynd allan i hysbysebu dro ar ôl tro i ddenu unrhyw ymgeiswyr ar gyfer rhai swyddi.

- Bod sgiliau iaith yn amlwg yn bwysig wrth recriwtio, ond wynebwyd sefyllfa yn y blynyddoedd diwethaf lle roedd 1,000 o blant yn Arfon yn disgwyl am wersi nofio a Byw'n Iach yn methu recriwtio digon o athrawon nofio oedd yn hyderus yn eu Cymraeg.
- Na chredid bod unrhyw un wedi'i recriwtio heb unrhyw sgiliau iaith o gwbl, ond gwelwyd sefyllfaoedd lle roedd yn ddewis rhwng peidio recriwtio a gadael 40-50 o blant ychwanegol ar y rhestr aros am wersi nofio am y 2-3 blynedd nesaf, neu recriwtio pobl â sgiliau iaith lefel is, a gweithio gyda hwy i ddatblygu eu sgiliau iaith a'u hyder i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.
- Bod cytundebau gwaith yr athrawon nofio yn rhoi mynediad i'r un gefnogaeth dysgu a datblygu ag sydd ar gael i staff Cyngor Gwynedd fel bod modd i'r unigolion dderbyn cymorth gan swyddogion iaith y Cyngor a manteisio ar y rhaglenni datblygu sydd ar gael. Hefyd, roedd swyddog nofio yn gweithio gyda'r unigolion hynny ran geirfa nofio, a gosodwyd posteri yn yr ystafelloedd staff yn atgoffa pobl o'r eirfa honno. Fodd bynnag, roedd magu hyder yr athrawon nofio i ddefnyddio'r Gymraeg wrth eu gwaith am gymryd amser ac ni fyddai'n digwydd dros nos.

PENDERFYNWYD

1. **Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
2. **Anfon llythyr at y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn amlygu'r gwaith a wneir gan Cwmni Byw'n Iach yng nghyswllt y Cynllun Cyfeirio Ymarfer Corff Cenedlaethol a'r angen am fwy o gyllid i ariannu ei weithrediad yng Ngwynedd.**

7. RHEOLAETH TRAETHAU GWYNEDD

Croesawyd y Pennaeth Cynorthwyol Economi a Chymuned a'r Rheolwr Gwasanaeth Morwrol i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd adroddiad y Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi yn gwahodd y pwyllgor i graffu'r trefniadau ar gyfer rheoli traethau yng Ngwynedd.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun ac ymhelaethodd y Pennaeth Cynorthwyol Economi a Chymuned ar gynnwys yr adroddiad. Yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Gan gyfeirio at Dabl 1 ym mharagraff 5.2 o'r adroddiad, holwyd a oedd y cynnydd mewn costau gweithwyr o ganlyniad i gynnydd mewn tâl goramser. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y patrymau gwariant yn amlygu'r pwysau aruthrol ar yr arfordir dros y 2-3 blynedd ddiwethaf sydd wedi arwain at orfod ymestyn cyfnod y wardeiniaid traeth ynghyd â thalu goramser.
- Bod y strwythur parhaol ar hyn o bryd yn cynnwys un Uwch Swyddog Traeth ac un Swyddog Traeth arall yn unig, ac fel rhan o'r cynnydd yn yr incwm, bod bwriad i sefydlu dwy swydd arall er mwyn cyfarch y bwlch, sef Swyddog Traeth ar gyfer Meirionnydd a Swyddog Traeth ar gyfer Morfa Bychan.
- Bod llawer o'r gwaith paratoi yn digwydd dros gyfnod y gaeaf ac adnabuwyd bod angen cryfhau'r strwythur yn hynny o beth.

Holwyd a oedd posibilrwydd o gael is-ddeddf i roi pwerau i'r swyddogion traeth ddirwyo pobl sy'n camymddwyn gyda cheir, ac ati, ar y traeth. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y Gwasanaeth yn gweithio'n agos gyda'r Heddlu, ac yn benodol felly ym Morfa Bychan, sef yr unig draeth yng Ngwynedd lle caniateir gyrru a pharcio ar y traeth.

- Bod yna reolau caeth mewn lle a bod yna arwyddion ar y traeth gyda logo'r Heddlu a'r Cyngor arnynt. Roedd y staff sy'n cerdded y traeth yn defnyddio camerâu corff ac roedd gan y staff gamerâu yn y cerbydau hefyd, fel bod modd pasio tystiolaeth ymlaen i'r Heddlu.
- Y byddai'n fuddiol petai gan y swyddogion traeth, yn enwedig y prif swyddogion, bwerau i gyflwyno dirwyon cosb i'r sawl sy'n troseddu ar y traethau, a chredid bod angen arweiniad gan yr Adran Gyfreithiol ar hyn.

Holwyd a oedd rheolaeth traethau yn ddiogel rhag toriadau, ayb, o ystyried ei fod yn wasanaeth anstatudol i lywodraeth leol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Er bod y gwasanaeth yn anstatudol, bod y maes yn cyffwrdd â nifer o gyfrifoldebau sy'n statudol, ac er bod yna ansicrwydd o ran y fframwaith cyfreithiol, na chredid y byddai'r Adran na'r Gwasanaeth yn argymell nad oes yna unrhyw gyfrifoldeb o gwbl, boed hynny'n gyfrifoldeb moesol bron iawn, fwy na chyfrifoldeb cyfreithiol.
- Y bu achosion yn y gorffennol o dorri ar wasanaethau oherwydd yr angen i sicrhau arbedion, ond yn anffodus, gwelwyd bod peidio rhoi gwasanaeth yn gallu esgor ar broblemau.
- Mai mater i'r holl aelodau fyddai adnabod sut y bydd y Cyngor yn ymateb i'r heriau ariannol, ond bod yr Adran yn ymwybodol o ba mor bwysig yw rhoi'r ddarpariaeth ar ein traethau.
- Efallai bod yna opsiynau i wneud arbedion heb dorri gwasanaethau rheng flaen, ac roedd cynyddu incwm yn un o'r opsiynau hynny.

Holwyd a oedd yn anorfod y byddem yn symud o gyflogi wardeiniaid traeth i gyflogi achubwyr bywyd yn y dyfodol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Nad oedd asesiadau risg y Gwasanaeth yn adnabod achubwyr bywyd fel darpariaeth angenrheidiol ar hyn o bryd.
- Er hynny, byddai'r Gwasanaeth yn agored i ystyried unrhyw gyfleoedd i ymestyn y ddarpariaeth i gynnwys achubwyr bywyd, ond gan ei fod yn wasanaeth proffesiynol, yn hytrach na gwasanaeth gwirfoddol, gallai hynny fod yn gostus.
- Bod sefydliadau megis yr RNLI yn darparu achubwyr bywyd i awdurdodau eraill yng Nghymru, ond yn codi ffi am hynny.
- Cyn ystyried y math yma o wasanaeth, byddai angen trafodaeth o ran y dull o'i ariannu. Petai'r cysyniad o Dreth Ymwelwyr yn dod i fodolaeth, o bosib' y gellid ystyried a fyddai'r math hwn o ddarpariaeth yn flaenoriaeth i unrhyw incwm o dreth o'r fath.
- Nad oedd y datrysiadau a'r atebion ar gael ar hyn o bryd, ond roedd hwn yn un o'r meysydd y dymunai'r Gwasanaeth roi ystyriaeth iddo dros y flwyddyn neu ddwy nesaf.

Holwyd a fyddai modd i'r Cyngor fod yn flaengar a gwrthod talu prydles Stad y Goron fel ffordd o arbed arian ac o greu trafodaeth bellach ynglŷn â datganoli Stad y Goron yng Nghymru. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod gan y Cyngor gyfres o gytundebau unigol ar hyd yr arfordir ar hyn o bryd, gyda rhan o'r arfordir y tu allan i'r cytundebau hynny.
- Bod Stad y Goron wedi gwneud cynnig rai blynyddoedd yn ôl i addasu'r trefniadau presennol er mwyn cael un cytundeb cyfansawdd ar hyd arfordir Gwynedd.
- Fel rhan o'r trafodaethau cychwynnol, bod y Gwasanaeth wedi amlygu bod cwblhau cytundeb o'r fath yn rhoi cyfrifoldeb ar y Cyngor, a bod yna gostau ynghlwm â'r cyfrifoldeb hwnnw hefyd.

- Bod y Gwasanaeth wedi adnabod y maes fel un y byddai'n awyddus iawn i'w drafod ymhellach, a phetai gan y craffwyr syniadau neu argymhellion o ran cyfeiriad, byddai'r swyddogion yn ddiolchgar iawn o dderbyn y sylwadau hynny.

Mewn ymateb i gwestiwn pellach, nodwyd bod y swm a delir gan y Cyngor yn flynyddol i Stad y Goron yn ychydig filoedd, ond y gellid cadarnhau'r union ffigwr yn dilyn y cyfarfod.

Gofynnwyd i'r swyddogion gadarnhau bod risgiau'n cael eu hasesu'n gyson, ac yn ymateb i amgylchiadau a digwyddiadau, ac ati, yn hytrach na dilyn amserlen yn unig, a bod yna weithredu i leihau'r risgiau hynny. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod gan y Gwasanaeth asesiadau risg ar gyfer pob un traeth, y prif gyrchfannau a thraethau gwledig hefyd.
- Bod gan bob safle ei risgiau penodol, a bod yna swyddogion profiadol o fewn y Gwasanaeth, sydd wedi derbyn hyfforddiant trylwyr mewn asesu risg. Hefyd, roedd nifer o swyddogion y Gwasanaeth yn byw yn lleol a hefyd yn gwirfoddoli gyda'r RNLI a Gwylwyr y Glannau, ac felly yn ymwybodol iawn o'r risgiau sy'n bodoli ar yr arfordir.
- Bod yr asesiadau risg yn ddogfennau dynamig a byw, sy'n cael eu hadnewyddu o leiaf unwaith y flwyddyn, ac yn fwy aml na hynny petai yna ddigwyddiad neu newid yn natur y traeth, neu bod datblygiadau ychwanegol wedi cynyddu neu leihau'r risg.
- Bod y Gwasanaeth yn anfon holiaduron, ac ati, ac yn cymryd sylw o'r adborth. Hefyd, roedd archwiliadau yn cael eu gwneud yn wythnosol ac yn fisol, a phetai'r staff yn sylweddoli bod yna risgiau newydd wedi codi, byddai'r dogfennau hynny yn cael eu haddasu ar y cyfle cyntaf.
- Bod pob traeth yn wahanol i'w gilydd, a bod yr asesiadau yn adlewyrchu nodweddion y traethau unigol, gan roi sylw i nodweddion gosodiad y traeth a'r risgiau o ran gwrthdaro.
- Bod yna drefniadau lansio cychod, ac ati, ar rai traethau a bod yna asesiad risg eithaf cyson i bob un o ran unigolion yn mynd i drafferthion wrth nofio. Gan hynny, roedd yna asesiad eithaf ymarferol o'r risgiau ar gyfer pob un traeth, gan adnabod mesurau lliniaru.
- Bod yna hefyd asesiadau risg o ran y cynlluniau arwyddo ar gyfer y traethau, gydag arwyddion penodol bellach ar gyfer pob un traeth sy'n tynnu sylw at y prif risgiau o ran y lleoliad hwnnw.
- Bod yna fesurau wedi'u hadnabod ar rai traethau lle mae gwybodaeth a chyngor gan wardeiniaid traeth yn gallu bod yn fodd o leihau'r risgiau hefyd, e.e. ceisid gwahardd pobl rhag mynd i'r dŵr ar rai traethau oherwydd peryglon y lleoliad.

Holwyd faint o bobl oedd yn cael eu cosbi'n flynyddol am ddefnyddio beiciau dŵr heb drwydded. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y credid bod y nifer o feiciau dŵr a chychod pŵer yng Ngwynedd yn uchel iawn o gymharu ag awdurdodau eraill a bod Gwynedd yn arwain y gad gyda'r system gofrestru ar-lein, sydd wedi arwain at leihad sylweddol yn nifer y cwynion a'r digwyddiadau a'r damweiniau.
- Bod yna nifer o safleoedd lansio preifat mewn defnydd, ee. y safleoedd carafanau mawr ym Meirionnydd, ond roedd y Gwasanaeth yn gweithio gyda pherchnogion y safleoedd hynny i geisio sicrhau bod eu cwsmeriaid sy'n lansio o'u safleoedd hwy yn cofrestru, ac roedd y mwyafrif llethol yn gwneud hynny.
- Nad oedd gan y Gwasanaeth bwerau i ddirwyo, ond roedd deddfwriaeth newydd, sef Gorchymyn Llongau Masnach (Badau Dŵr) 2023 wedi dod i rym ar 1 Ebrill eleni. Cafwyd achos o feiciau dŵr yn achosi damwain drwy ymddwyn yn anghyfrifol yng

nghyffiniau Harbwr Aberdyfi ac roedd y swyddogion yn gweithio gyda'r heddlu i geisio sicrhau erlyniad.
- Mai Asiantaeth Gwylwyr y Glannau fyddai'n arwain ar unrhyw erlyniad y ceisid ei gynnal ar yr arfordir.
- Mai holl bwrpas y system gofrestru oedd adnabod y sawl sy'n gyrru beiciau dŵr neu fadau pŵer yn anghyfrifol fel bod modd cysylltu â hwy i'w hysbysu eu bod wedi torri'r rheolau.
- Bod is-ddeddf yn gwahardd cyflymder o fwy na 4 milltir forwrol yr awr o fewn 100 metr i ymyl y dŵr. Pe byddai unrhyw un yn torri'r rheol, gellid eu herlyn, ond hyd yma, nid oedd unrhyw ddirwyon wedi'u rhoi'n fewnol i berchnogion badau pŵer.

Awgrymwyd y dylai'r ffioedd cofrestru a lansio cwch pŵer / beic dŵr gynyddu yn eithaf sylweddol uwchlaw chwyddiant y flwyddyn nesaf er mwyn creu incwm i'r Cyngor. Mewn ymateb, nodwyd:-
- Y derbynnid y sylw, ac o bosib', y byddai'n rhaid rhoi ystyriaeth i godi'r ffioedd y flwyddyn nesaf. Roedd y ffioedd eisoes wedi cynyddu'n sylweddol dros y 2-3 blynedd ddiwethaf, ac wedi codi uwchlaw lefel chwyddiant y llynedd.
- Y byddai'r Gwasanaeth yn ystyried ac yn argymell ffioedd ar gyfer 2024/25 yn y flwyddyn newydd.
- Bod y cynnydd yn y ffioedd dros y 2-3 blynedd ddiwethaf wedi creu sefyllfaoedd anodd ar brydiau i'r staff rheng flaen ar y traethau, a phe byddai yna gynnydd pellach yn y ffioedd y flwyddyn nesaf, byddai angen ystyried sut i gyfleu'r neges mewn da bryd fel bod pobl yn ymwybodol o'r cynnydd cyn dod i'r traethau.

Holwyd faint o bwerau oedd gan Gyngor Gwynedd o ran sicrhau ansawdd dŵr. Mewn ymateb, nodwyd:-
- Bod y prif gyrchfannau yn cael eu monitro gan Gyfoeth Naturiol Cymru ac y byddai'r canlyniadau yn cael eu rhyddhau yn swyddogol ar 23 Tachwedd.
- Petai'r swyddogion yn gweld unrhyw lygredd, neu fod ganddynt bryderon am safle penodol, byddent yn cysylltu'n uniongyrchol gyda Chyfoeth Naturiol Cymru fel bod modd iddynt gymryd samplau, ayb.
- Yn dilyn hynny, byddai'r Cyngor yn aros am unrhyw gyfarwyddyd gan Gyfoeth Naturiol Cymru o ran cau ardal i ffwrdd neu osod arwyddion yn hysbysu'r cyhoedd i gadw draw.
- Bod nifer o safleoedd, yn cynnwys Cricieth ac Aberdyfi yng Ngwynedd, wedi'u cynnwys yn rhaglen 'Darogan a Disgowntio' Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n golygu bod y Cyngor yn cael ei hysbysu ymlaen llaw os ydynt yn credu bod ansawdd y dŵr ymdrochi yn mynd i gael ei effeithio, e.e. gan ddŵr glaw trwm yn golchi deunydd o'r strydoedd ac i lawr afonydd, ac ati.
- Mai anaml iawn y gwelid achosion o'r fath, ond petai yna bryder bod unrhyw lygredd neu garthffosiaeth wedi llifo i'r môr, byddai'r Cyngor yn gosod arwyddion ar y safleoedd hynny i geisio annog pobl i beidio mynd i mewn i'r dŵr.

Mynegwyd pryder bod codi ffioedd badau dŵr yn golygu y byddai mwy o bobl yn lansio badau dŵr o safleoedd answyddogol. Cyfeiriwyd at broblem benodol yn ardal Aberdyfi, lle'r oedd pobl yn lansio o ardal Borth ac yn gyrru drosodd i Aberdyfi y tu allan i oriau gwaith yr Harbwrfeistr. Mewn ymateb, nodwyd:-
- Bod oriau gwaith y swyddogion wedi'u hymestyn a bod yna rwystrau ar rai traethau, fel yn Abersoch a Morfa Bychan, wedi i'r staff adael am 8.00yh.
- Er bod y staff ar ddyletswydd rhwng 10yb a 5yh yn y mwyafrif o lefydd, y gofynnid iddynt aros ymlaen petai yna lawer o gychod a defnyddwyr yn dal ar yr arfordir.

- Nad oedd modd atal pobl rhag lansio y tu allan i oriau gwaith ac nid oedd yn bosib' cau llithrfeydd cyhoeddus chwaith gan fod yna bobl yn mynd allan i bysgota am y diwrnod, ac ati.
- Pe ystyrid bod y ffioedd yn rhy uchel, roedd pryder y gallai hynny annog defnyddwyr i fynd i safleoedd answyddogol y tu allan i reolaeth y Cyngor, gan roi pwysau ar safleoedd ac is-adeiledd na gynlluniwyd i ddelio gyda'r math yna o ddefnydd a lleihau'r nifer o fadau sydd wedi cofrestru.
- Bod yna drefniadau eithaf da ar hyn o bryd, ond, i bob pwrpas, system wirfoddol ydoedd yn sirol, gan nad oedd yna drefniadau statudol cenedlaethol.

Holwyd pa mor aml roedd yr offer diogelwch yn cael eu harchwilio. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yr offer yn cael eu harchwilio bob bythefnos rhwng Ebrill a Medi, ac yn fisol yn ystod misoedd yr hydref a'r gaeaf, a bod y swyddogion yn y prif gyrchfannau yn eu harchwilio yn ddyddiol yn ystod y prif dymor.
- Bod yna nifer o ffonau argyfwng gyda namau neu wedi eu fandaleiddio a ddim yn gweithio ar y funud, a rhoddwyd gorchudd pwrpasol dros y ffonau hynny. Nid oedd BT yn gallu cyflenwi rhai yn eu lle, ac roedd angen ystyried a oedd eu gwir angen ar rai safleoedd.
- Bod y swyddogion traethau yn cario offer achub personol, e.e. rhaffau diogelwch a bwiau achub, y gellid eu defnyddio fel mesurau lliniaru mewn argyfwng, ond pwysleisiwyd nad oedd gan y staff y cymhwyster i fynd i mewn i'r dŵr i achub unrhyw un.

Mewn ymateb i gwestiwn, cadarnhawyd bod gan y Gwasanaeth Morwrol brotocol ar gyfer ymateb i dywydd garw, a'u bod hefyd yn cynorthwyo adrannau eraill, yn enwedig mewn sefyllfaoedd o lifogydd, ac ati, drwy ddarparu cerbydau, beiciau dŵr a chychod, ynghyd â staff sy'n gymwysedig i'w gyrru. Cadarnhawyd hefyd bod giatiau môr yn cael eu cau mewn rhai safleoedd pan fo rhagolygon o dywydd garw.

Cyfeiriwyd at broblemau cydweithio gyda Chyfoeth Naturiol Cymru yn Ninas Dinlle, a holwyd sut berthynas oedd yna rhwng y Gwasanaeth Morwrol a pherchnogion tir sy'n ymylu ar y traethau. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod gan y Gwasanaeth berthynas dda gyda pherchnogion tir preifat a rheolwyr safleoedd sy'n gyfochrog â'n traethau, a bod y berthynas gyda Chyfoeth Naturiol Cymru yn eithaf da ar y cyfan.
- Bod yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol yn rheoli rhannau o'r arfordir a bod y Gwasanaeth yn gweithio'n agos gyda chynghorau cymuned hefyd.
- Nad oedd gan y mudiadau eraill swyddogion dynodedig ar gyfer yr arfordir ac mai swyddogion y Gwasanaeth Morwrol oedd yn delio ag unrhyw broblemau sy'n codi, hyd yn oed ar dir preifat.
- Bod yna broblemau penodol yn Ninas Dinlle gyda faniau campio yn parcio dros nos ar safleoedd ar dir Cyfoeth Naturiol Cymru, ond anaml iawn fyddai swyddog o Gyfoeth Naturiol Cymru yn cymryd camau gorfodaeth ynglŷn â hynny.
- Bod gan y Gwasanaeth gytundeb gyda pherchnogion sawl maes carafanau er mwyn cymryd mesurau lliniaru o ran beiciau dŵr, ac ati.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â sut y bydd y Gwasanaeth yn ymateb i'r heriau yn y blynyddoedd i ddod, yn enwedig yn wyneb y problemau cyllidol sy'n ein hwynebu, nodwyd:

- Ei bod yn anodd proffwydo beth sy'n mynd i ddigwydd yn y dyfodol, a bod y Gwasanaeth yn gweithredu o fewn cyllideb benodol.
- Ei bod yn ymddangos bod y tymor yn ymestyn a gwelwyd cynnydd sylweddol yn y niferoedd sy'n defnyddio ein traethau ers y cyfnod Cofid.

- Bod angen diweddaru'r is-ddeddfau presennol i gyfarch y dechnoleg newydd sy'n dod i'r amlwg, e.e. y defnydd cynyddol o dronau ar draethau.
- Bod y Gwasanaeth angen rhoi sylw dwys i gynllunio o ran y risgiau arfordirol o ganlyniad i newid hinsawdd, ac wedi cychwyn gweithio gyda Chyfoeth Naturiol Cymru ar safleoedd fel Dinas Dinlle, Porthmadog, Phwllheli a Fairbourne.
- Bod gweithgareddau arfordirol yn ddibynnol ar y llithrfeydd a'r strwythurau sy'n cynnig diogelwch rhag llifogydd. Roedd nifer o'r strwythurau hyn yn dyddio ac roedd angen ystyried sut y byddai'r Cyngor yn ymateb i'r angen i fuddsoddi yn ein hisadeiledd hefyd.

Diolchwyd i'r Gwasanaeth am ddarparu adroddiad trylwyr a chyflawn iawn.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

8. GRŴP TASG A GORFFEN CYNLLUN AWTISTIAETH

Cyflwynwyd adroddiad yr Ymgynghorydd Craffu yn gwahodd y pwyllgor i ethol dau aelod i gynrychioli'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar y Grŵp Tasg a Gorffen Cynllun Awtistiaeth.

Cyngiwyd enwau'r Cynghorwyr Dawn Jones a Gwynfor Owen. Amlygwyd bod gan y ddau ohonynt gysylltiad â'r maes awtistiaeth. Nododd aelod ei fod wedi cael sgwrs gyda'r Swyddog Monitro ynghylch y sefyllfa. Ymhelaethodd y nodwyd yn ystod y sgwrs bod modd cyflwyno cais am oddefeb i'r Pwyllgor Safonau.

Gan fod cyfarfod nesaf y Pwyllgor Safonau ar 19 Chwefror, 2024, a bod bwriad i'r Grŵp Tasg adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Craffu Gofal ar 1 Chwefror, nodwyd y byddai'n rhaid gofyn i'r Pwyllgor Safonau gynnal cyfarfod arbennig i drafod y ceisiadau am oddefebau.

Nodwyd hefyd y dylid ethol dau aelod wrth gefn ar y Grŵp Tasg rhag i'r naill, neu'r ddau, gais am oddefeb gael eu gwrthod gan y Pwyllgor Safonau.

PENDERFYNWYD

1. **Bod y Cynghorwyr Dawn Jones a Gwynfor Owen (sydd â chysylltiad â'r maes awtistiaeth) yn cyflwyno ceisiadau am oddefebau er mwyn caniatáu iddynt gynrychioli'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar y Grŵp Tasg a Gorffen Cynllun Awtistiaeth.**
2. **Gofyn i'r Pwyllgor Safonau gynnal cyfarfod arbennig i ystyried ceisiadau am oddefebau gan y Cynghorwyr Dawn Jones a Gwynfor Owen.**
3. **Ethol y Cynghorwyr Cai Larsen a Beth Lawton yn aelodau wrth gefn i gynrychioli'r Pwyllgor ar y Grŵp Tasg a Gorffen.**

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30yb a daeth i ben am 1.35yp.

<u>Cadeirydd</u>